

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

TABAKALI TESADÜFİ ÖRNEKLEMEDE DOĞRUSAL OLMAYAN MALİYET KISITI ALTINDA ÖRNEK ORTALAMASI İSTATİSTİĞİNİN VARYANSININ MİNİMUM YAPILMASI

S. Tuğba ŞAHİN¹

ÖZ

Bu çalışmada, Tabakalı Tesadüfi Örneklemde yığından seçilen n çaplı örneğin, ele alınan doğrusal olmayan maliyet kısıtı altında tabakalara optimum şekilde paylaşılması ve hangi durumlarda örnek ortalaması istatistiğinin varyansının minimum olduğu incelenmiştir. Doğrusal maliyet kısıtı kullanıldığında, tabakalardan bir birim seçmenin doğrusal maliyet kısıtı üzerine etkisi bir birim artıştır. Doğrusal olmayan maliyet kısıtı göz önüne alındığında ise maliyet kısıtı üzerine farklı artışların etkisi araştırılabilir. Bu çalışmada, doğrusal olmayan maliyet kısıtı üzerindeki farklı artışların, örnek ortalaması istatistiğinin varyansını nasıl etkilediği simülasyon çalışması ile incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Tabakalı tesadüfi örnekleme, Optimum paylaşırma, Doğrusal olmayan maliyet fonksiyonu, Optimizasyon.

MINIMIZING THE VARIANCE OF SAMPLE MEAN STATISTIC UNDER THE NON-LINEAR COST CONSTRAINT IN STRATIFIED RANDOM SAMPLING

ABSTRACT

This study examines the optimal allocation of the n sized sample which is selected from the population in Stratified random sampling under the non-linear cost constraint and the conditions in which the variance of sample mean statistic is minimal. By using linear cost constraint, selecting a one-unit in stratum is caused a one-unit increase in linear cost constraint. However, considering the non-linear cost constraint, the impact of divergent increases on cost constraint can be investigated. In this study, how the divergent increases on non-linear cost constraint effect the variance of sample mean statistic is examined by simulation study.

Keywords: Stratified random sampling, Optimal allocation, Non-linear cost function, Optimization.

1. GİRİŞ

Tabakalı tesadüfi örneklemede en önemli problem belirlenmiş n örnek çapını örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapacak şekilde tabakalara paylaşırma, hangi tabakadan kaç birimlik örnek seçeceğimize karar vermektir. İyi bir paylaşırma ile, minimum maliyete karşın maksimum duyarlılığın elde edilmesi kastedilmektedir. Tahmin edicinin duyarlı-

lığı varyansı ile ölçülmektedir. Tahmin edicinin varyansı ne kadar küçük ise duyarlılık o derecede yüksektir.

Bazı durumlarda sabit bir bütçe ile alan çalışması yapmak gerekebilir. En uygun paylaşırma yöntemi, n birimlik örneği belli bir maliyet fonksiyonu altında, varyansı minimum yapacak şekilde tabakalara paylaşırma temeline dayanmaktadır. Her bir tabakanın çapı, tabaka

¹Gazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstatistik Bölümü, Teknikokullar, 06500, ANKARA
email: sinemsahin@gazi.edu.tr

varyansları ve her tabakadan bir birim seçme maliyetinin birbirinden farklı olduğu durumlarda en uygun paylaşırma yönteminin kullanılması önerilir. Bu yöntem için kullanılan, doğrusal maliyet fonksiyonu;

$$c = c_0 + \sum_{h=1}^L n_h c_h$$

olarak tanımlanır. Burada, L tabaka sayısını, c araştırma için ayrılan toplam maliyeti, c_0 ofis giderleri, idari giderler, çalışanların ücretleri vb. sabit maliyetleri, c_h ise h . tabakadan bir birim seçme maliyetini ifade etmektedir.

Her tabakadan seçilecek örnek çapının belirlenmesi, eşitlik kısıtlı bir optimizasyon problemi ve çözüm için genellikle Lagrange çarpanları yöntemi kullanılır. Maliyet fonksiyonumuz doğrusal olduğunda, örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapacak n_h değerlerinin belirlenmesi oldukça kolaydır. Bununla birlikte, maliyet fonksiyonları doğrusal olmadığında n_h değerlerinin belirlenmesi oldukça karmaşıktır. Bu çalışmada, doğrusal olmayan maliyet kısıtı altında, örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapacak n_h değerlerinin belirlenmesi ile ilgilenilecektir. Literatürde önerilen ve bu çalışmada kullanılacak doğrusal olmayan maliyet fonksiyonu aşağıdaki yapıdadır:

Doğrusal olmayan maliyet fonksiyonları

$$1. \quad c = c_0 + \sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha, \quad \alpha > 0 \quad \text{biçimindedir}$$

(Cochran, 1977, Bretthauer vd., 1999). Burada,

c : Araştırma için ayrılan toplam bütçe

c_0 : Sabit bütçe

t_h : h . tabakaya seyahat maliyeti

α : Tabakalara seyahat etmenin yada tabakalardan bir birim seçmenin maliyet fonksiyonu üzerine etkisi

olarak ifade edilmektedir. Bu maliyet fonksiyonu doğrusal olmayan yapıdadır. Tabakalardan bir birim seçme maliyeti çok farklı değil fakat tabakadan tabakaya seyahat maliyeti önemli de-

recede farklılık gösteriyorken bu maliyet fonksiyonunun kullanılması uygun olur.

$$2. \quad c = c_0 + \sum_{h=1}^L c_h n_h^\alpha, \quad \alpha > 0 \quad \text{biçimindedir}$$

“(Chernyak, 2001)”. Burada,

c : Araştırma için ayrılan toplam bütçe

c_0 : Sabit bütçe

c_h : h . tabakadan bir birim seçme maliyeti

olarak ifade edilmektedir. Bu maliyet fonksiyonu doğrusal olmayan yapıdadır. Tabakadan tabakaya seyahat maliyeti önemli derecede farklı değil fakat tabakalardan bir birim seçme maliyeti farklılık gösteriyorken bu maliyet fonksiyonunun kullanılması uygun olur.

Literatürde uzun yıllardır tabakalı tesadüfi örneklemede örnek çapının tabakalara paylaşılması problemiyle ilgili çalışmalar yapılmaktadır. Bununla birlikte, yapılan çalışmaların çoğu doğrusal maliyet kısıtı altında örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapacak örnek çaplarının bulunması üzerinedir (Bretthauer vd., 1999, Chernyak, 2001, Clark ve Steel, 2000, Bretthauer ve Shetty, 1995, Bosch ve Wildner, 2003, Khan vd., 2003, Khan ve Ahsan, 2003, Diaz-Garcia ve Garay-Tapia, 2005, Diaz-Garcia, 2006, Valliant ve Gentle, 1997, Semiz, 2004, Judez vd., 2006).

2. OPTİMİZASYON TEKNİKLERİ

Amaç fonksiyonu yada kısıtlardan herhangi birisi doğrusal değil ise, bu problem doğrusal olmayan programlama problemidir. Ele aldığımız çalışmada, hem örnek ortalaması istatistiğinin varyansı hem de maliyet fonksiyonu doğrusal değildir. Doğrusal olmayan problemlerin çözümünde kullanılan pek çok optimizasyon yöntemi bulunmaktadır (Bal, 1995, Rao, 1991, Hamdy, 1982). Örnek çapının tabakalara paylaşılmasında Lagrange çarpanları yöntemi kullanıldığında bazı olumsuzluklarla karşılaşıldığından bu çalışmanın simülasyon deneyinde Kuhn-Tucker yöntemi kullanılacaktır.

2.1 Lagrange Çarpanları Yöntemi

Lagrange çarpanları yöntemi, ister amaç ister kısıt fonksiyonu doğrusal olsun yada olmasın eşitlik kısıtlı optimizasyon problemlerinin çözümünde kullanılan en yaygın yöntemdir.

Eşitlik kısıtlı optimizasyon problemi aşağıdaki gibi verilsin:

$$\text{Min } f = f(x)$$

$$g_i(x) = 0 \quad i = 1, 2, \dots, m$$

Burada $f(x)$ amaç fonksiyonunu, $g_i(x)$ i . kısıtı, m kısıtların sayısını göstermek üzere; $X = (x_1, x_2, \dots, x_n)$ ve $m \leq n$ 'dir. Herhangi bir kısıtın sağ taraf sabitinde(kaynağında) meydana gelen bir birimlik artma yada azalma, amaç fonksiyonunun en iyi değerinde kısıtın karşı gelen Lagrange çarpanı kadar artma yada azalmaya neden olur. Kısıt olarak

$c = c_0 + \sum_{h=1}^L c_h n_h^\alpha \quad \alpha > 0$ maliyet fonksiyonu kullanıldığında, örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapacak örnek çapının Lagrange çarpanları yöntemiyle elde edilmesi aşağıdaki teoreme verilmiştir.

Teorem 1: $c = c_0 + \sum_{h=1}^L c_h n_h^\alpha \quad \alpha > 0$ olmak üzere, tabakalı tesadüfi örneklemede belirlenmiş bir maliyet $C = c' = c - c_0$ için yani kısıt olarak maliyet fonksiyonu alındığında, örnek ortalaması istatistiğinin varyansı minimumdur ve yığından seçilmesi gereken örnek çapı (1) eşitliğinden elde edilir.

$$n = \frac{C^{1/\alpha} \sum_{h=1}^L (W_h^2 S_h^2 / c_h)^{1/(1+\alpha)}}{\left[\sum_{h=1}^L (W_h^2 S_h^2 c_h^{1/\alpha})^{\alpha/(1+\alpha)} \right]^{1/\alpha}} \quad (1)$$

Elde edilen n örnek çapı, örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapacak şekilde tabakalara;

$$n_h = \frac{(W_h^2 S_h^2 / c_h)^{1/(1+\alpha)}}{\sum_{h=1}^L (W_h^2 S_h^2 / c_h)^{1/(1+\alpha)}} n \quad (2)$$

olarak paylaşılır "(Chernyak, 2001)".

2.2 Kuhn-Tucker Yöntemi

Bu yöntem, eşitsizlik kısıtlı optimizasyon problemlerinin çözümünde kullanılmaktadır.

Kuhn-Tucker yöntemi eşitsizlik kısıtlarını, eşitlik kısıtı haline getirerek, genel Lagrange fonksiyonu oluşturma temeline dayanır. Problemin genel yapısı;

$$\text{Max } f(x)$$

$$g_i(x) - b_i \leq 0 \quad i = 1, 2, \dots, m$$

biçimindedir. Böyle problemlerin çözümünde Kuhn-Tucker(K-T) şartlarından yararlanılır. Bunun için de eşitsizlik kısıtları uygun değişkenlerin kullanılmasıyla eşitlik durumuna getirilir. Uygun noktalar, bu fonksiyonun gerek şartlarından elde edilir. Yukarıdaki kısıtlayıcılar $s_i^2 \geq 0$ aylak değişkeni kullanılarak eşitlik durumuna getirilir. Ayrıca bizim ilgilendiğimiz problem varyansı minimum yapmak olduğundan, kurduğumuz modeli çevirerek yani minimum problemini maksimum problemine çevirerek işlem yapabiliriz.

Tabakalı tesadüfi örnekleme için, verilen herhangi doğrusal yada doğrusal olmayan maliyet kısıtı altında varyansı minimum yapacak n_h 'ları belirlemek Kuhn-Tucker yönteminde, Lagrange yönteminde olduğundan çok daha zor ve zaman alıcıdır. Lagrange yönteminde elde edilen Teorem 1'e benzer genellemeler elde etmek neredeyse imkansızdır. Çünkü Kuhn-Tucker yönteminde, Lagrange çarpanları λ_i 'lerin farklı durumları için mümkün çözümü bulmak gerekir. Bununla birlikte, Lagrange çarpanları yöntemi $n_h \leq N_h$ kısıtını göz önüne alamadığı için elde edilen çözümlerde $n_h > N_h$ yada $n > N$ gibi sonuçlarla karşılaşmak mümkündür. Kuhn-Tucker yönteminde $n_h \leq N_h$ ($h=1, 2, \dots, L$) eşitsizlik kısıtında göz önüne alındığından bu olumsuzluk ortadan kalkmış olur. Bu nedenle bu çalışmada Kuhn-Tucker yöntemi kullanılmıştır. Yukarıda bahsedilen durumu gösteren küçük bir örnek verelim.

Örnek: 500 tane süpermarket alan büyüklüklerine göre tabakalanmıştır. Bu marketlerdeki çalışan sayısı tahmin edilmek istenmektedir. Daha önceki yıllardan tabaka standart sapmaları ve her tabakadan bir birim seçme maliyetleri aşağıda verildiği gibidir.

Tabaka	N_h	S_h	c_h (YTL)
Büyük Market	80	12	1
Orta Market	160	8	4
Küçük Market	260	4	9
Toplam	500		

Bu araştırma için 5000YTL. ayrılmış ve sabit masraflar için 3000YTL. harcanmıştır. Maliyet fonksiyonunun doğrusal olduğunu varsayarak bu bütçe planına göre varyansı minimum yapacak şekilde her tabakadan kaç örnek seçilmelidir?

Cevap:

1.yol: İlk olarak; Chernyak tarafından $n_h \leq N_h$ kısıtı göz ardı edilerek, Lagrange çarpanları yöntemi ile elde edilen Teorem 1'i kullanarak örnek çapı n 'i bulup, tabakalara paylaştıralım. Maliyet kısıtımızın doğrusal olduğunu varsayalım. Doğrusal maliyet kısıtı

$$c = c_0 + \sum_{h=1}^3 c_h n_h \quad \text{olmak üzere;}$$

$$C = c' = c - c_0 = 5000 - 3000 = 2000 \quad \text{olarak elde edilir.}$$

$$n = \frac{C \sum_{h=1}^L W_h S_h / \sqrt{c_h}}{\sum_{h=1}^L W_h S_h \sqrt{c_h}} = 586.34 \approx 586$$

$$n_h = \frac{W_h S_h / \sqrt{c_h}}{\sum_{h=1}^L W_h S_h / \sqrt{c_h}} n \quad \text{olmak üzere;}$$

$$n_1 = 289.01 \approx 289, n_2 = 192.67 \approx 193, \\ n_3 = 104.31 \approx 104 \quad \text{olarak elde edilir.}$$

Görüldüğü gibi, $n_1 = 289$, $N_1 = 80$ olduğundan $n_1 > N_1$ 'dir.

$n_2 = 194$, $N_2 = 160$ olduğundan $n_2 > N_2$ 'dir.

$n_3 = 104$, $N_3 = 260$ olduğundan $n_3 < N_3$ 'dür.

Lagrange çarpanları yöntemi $n_h \leq N_h$ kısıtını göz önüne almamıştır. Dolayısıyla

$n = 586 > N = 500$ çıkmıştır. Bu durum varyansın negatif çıkmasına neden olur. Bu Lagrange yönteminin dezavantajıdır.

2.yol: Aynı problemi Kuhn-Tucker yöntemini kullanarak ve $n_h \leq N_h$ ($h=1,2,3$) kısıtını göz önüne alarak çözümleyelim.

Model:

$$\min V(\bar{x}_{tb}) = \min \left(\sum_{h=1}^3 \frac{W_h^2 S_h^2}{n_h} - \sum_{h=1}^3 \frac{W_h^2 S_h^2}{N_h} \right)$$

$$\sum_{h=1}^3 c_h n_h = c' = C$$

$$n_1 \leq N_1$$

$$n_2 \leq N_2$$

$$n_3 \leq N_3$$

$$\min V(\bar{x}_{tb}) = \frac{3,6864}{n_1} + \frac{6,5536}{n_2} + \frac{4,3264}{n_3} - \frac{3,6864}{80} - \frac{6,5536}{160} - \frac{4,3264}{260}$$

$$n_1 + 4n_2 + 9n_3 = 2000$$

$$n_1 \leq 80$$

$$n_2 \leq 160$$

$$n_3 \leq 260$$

olmak üzere, problemimizi maksimum probleme dönüştürüp, eşitsizlik kısıtlarını eşitlik kısıtı haline getirirsek;

$$\max V(\bar{x}_{tb}) = -\frac{3,6864}{n_1} - \frac{6,5536}{n_2} - \frac{4,3264}{n_3} + \text{sabit}$$

$$n_1 + 4n_2 + 9n_3 = 2000$$

$$n_1 + s_1^2 = 80 \Rightarrow n_1 + s_1^2 - 80 = 0$$

$$n_2 + s_2^2 = 160 \Rightarrow n_2 + s_2^2 - 160 = 0$$

$$n_3 + s_3^2 = 260 \Rightarrow n_3 + s_3^2 - 260 = 0$$

elde edilir. Genel Lagrange fonksiyonu;

$$L(n_h, \lambda, s) = -\frac{3,6864}{n_1} - \frac{6,5536}{n_2} - \frac{4,3264}{n_3} + \text{sabit} - \lambda_1(n_1 + 4n_2 + 9n_3 - 2000) - \lambda_2(n_1 + s_1^2 - 80) - \lambda_3(n_2 + s_2^2 - 160) - \lambda_4(n_3 + s_3^2 - 260)$$

Kuhn-Tucker gerek şartları:

$$1. \frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial n_1} = \frac{3,6864}{n_1^2} - \lambda_1 - \lambda_2 = 0$$

$$\frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial n_2} = \frac{6,5536}{n_2^2} - 4\lambda_1 - \lambda_3 = 0$$

$$\frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial n_3} = \frac{4,3264}{n_3^2} - 9\lambda_1 - \lambda_4 = 0$$

$$2. \frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial \lambda_1} = n_1 + 4n_2 + 9n_3 = 2000$$

$$\frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial \lambda_2} = n_1 + s_1^2 - 80 = 0 \Rightarrow n_1 \leq 80$$

$$\frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial \lambda_3} = n_2 + s_2^2 - 160 = 0 \Rightarrow n_2 \leq 160$$

$$\frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial \lambda_4} = n_3 + s_3^2 - 260 = 0 \Rightarrow n_3 \leq 260$$

$$3. \frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial s_1} = -2\lambda_2 s_1 = \lambda_2(n_1 - 80) = 0$$

$$\frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial s_2} = -2\lambda_3 s_2 = \lambda_3(n_2 - 160) = 0$$

$$\frac{\partial L(n_h, \lambda, s)}{\partial s_3} = -2\lambda_4 s_3 = \lambda_4(n_3 - 260) = 0$$

4. λ_1 serbest

$$\lambda_2, \lambda_3, \lambda_4 \geq 0$$

** $\lambda_1 \neq 0, \lambda_2 \neq 0, \lambda_3 \neq 0, \lambda_4 = 0$ olsun. Bu durumda;

$$n_1 = 80, n_2 = 160, n_3 = 142$$

$$\lambda_1 = 0,00002384 \text{ serbest}$$

$$\lambda_2 = 0,000552 \geq 0$$

$$\lambda_3 = 0,00016 \geq 0$$

olarak elde edilir.

$$(n_h^*, \lambda^*) = (80, 160, 142; 0,00002384; 0,000552; 0,00016; 0)$$

optimum çözümdür. Her tabaka için $n_h \leq N_h$

kısıtı sağlanmıştır. Ayrıca;

$n = 80 + 160 + 142 = 382$ olarak elde edilir ve $n = 382 < N = 500$ 'dür.

3. SİMÜLASYON DENEYİ

Simülasyon çalışması MATLAB programı kullanılarak yapılmıştır. Bu çalışmadaki modellerin çözümü için, MATLAB programında doğrusal ve doğrusal olmayan programlama alt modüllerinin kullanıldığı program yazılmıştır. Simülasyon sonuçlarının alındığı bilgisayar Pentium(R)4 CPU 2.60GHz., 248MB RAM özelliklerine sahiptir.

3.1 $c' = \sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha$ Kısıtı Altında $V(\bar{x})$ 'nin Minimum Yapılması

Bu bölümde, $c' = \sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha$ doğrusal olmayan maliyet kısıtı göz önüne alınacaktır. Her zaman her tabakadan bir birim seçmenin yada her tabakaya seyahat etmenin, maliyet fonksiyonu üzerine etkisi bir birim artış olarak yansımamaktadır. α değeri, tabakalara seyahat yada tabakalardan bir birim seçmenin maliyet fonksiyonu üzerine etkisini yansıtmaktadır. Bu bölümde, $\alpha > 0$ olmak üzere; α 'ya bağlı maliyet kısıtına ilişkin simülasyon deneyi yapılarak, α 'nın hangi değerleri için yapılan örnek çapı paylaştırılmasının örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yaptığı incelenecektir. Bu maliyet kısıtı yardımı ile varyans değerinin bulunması için 1000 tekrarlı Monte Carlo simülasyonu kullanılacaktır. Simülasyon çalışmasında yığın çapı (N), yığından seçilecek örnek çapı (n), bütçe (c'), tabakadan tabakaya seyahat maliyeti (t_h) ve α başlangıçta verilmiştir. Belirlenen doğrusal olmayan maliyet kısıtı altında, örnek ortalaması istatistiğinin varyansının minimum yapılması için kullanılacak model aşağıdaki gibidir.

Model :

$$\text{Min } V(\bar{x})$$

$$\sum_{h=1}^L n_h = n$$

$$\sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha \leq c'$$

$$r_h \leq n_h \leq k_h \quad h = 1, \dots, L$$

Oluşturulan model de amacımız, örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapmaktır. Kullanılan ilk kısıt; L tabakadan seçilecek örnek çapları (n_h 'ların) toplamının, yığından seçilmesi istenen n çaplı örneğe eşit olması kısıtıdır. İkinci kısıt; gerçek uygulamalar için büyük önem taşıyan maliyet kısıtıdır. Amacımız, araştırma için ayrılan bütçenin hepsini kullanmadan duyarlılığı arttırmak olduğundan bu kısıt eşitsizlik kısıtı olarak ele alınmıştır. Modeldeki son kısıt ise; Lagrange çarpanları yönteminde ortaya çıkan, bir tabakadan seçilen örnek çapının, o tabakanın çapından büyük olması gibi bir durumu ortadan kaldırmak için modele konmuştur. $r_h \leq n_h \leq k_h$ kısıtında alt sınır $r_h = 2$ alınmıştır. Bunun nedeni

$$s_h^2 = \frac{1}{n_h - 1} \sum_{i=1}^{n_h} (x_{hi} - \bar{x}_h)^2 \text{ olması ve } n_h = 1 \text{ durumunda } s_h^2 \text{ 'nin belirsiz olmasıdır. Üst sınır için ise } h. \text{ tabakadaki örnek çapının alabileceği en büyük değer } (k_h = N_h) \text{ verilmiştir.}$$

Bu çalışmada, modelde tabaka varyanslarının ve tabakalara paylaştırılacak örnek çapının önceden bilindiği varsayılmaktadır. Bununla birlikte yığın çapı büyük olduğunda tabaka varyanslarının ve yığından seçilecek örnek çapının belirlenmesi zordur. Bunun için yığından seçilen bir pilot örnek yardımı ile tabaka varyansları tahmin edilip, yığından seçilecek örnek çapı belirlenebilir "(Bretthauer, 1999, Yamane, 1967, Hansen vd., 1953)". Ayrıca, bu çalışmada tabakalardaki örnek çapı için tamsayı kısıtına yer verilmemiştir. Çünkü tamsayı kısıtını sağlayacak örnek çaplarının bulunması mümkün çözümlerin sayısını oldukça azaltmaktadır. Amacımız bu maliyet kısıtı altında varyansı bulmak olduğundan mümkün çözümlerin sayısının artırılması hedeflenmiş ve bulunan örnek çapları tamsayı değerlere yuvarlanmıştır. Tabakalardaki örnek çaplarının tamsayı olması kısıtı da modele eklenir ise, tamsayı programlama tekniği ile çözüm yapılabilir. Modelin çözümünde, kısıtlı optimizasyon problemlerinde

uygulanan yöntemlerden biri olan Kuhn-Tucker yöntemi kullanılmaktadır. Bundan sonraki yapılacak işlemler aşağıdaki adımlara göre yapılacaktır.

Adım 1: Tabaka çaplarının belirlenmesi için Normal dağılımdan N birimlik sayı üretilip, kullanılan Normal dağılımın ortalaması ve kaç tabaka olduğu dikkate alınarak belirlenen tabaka sınırları çerçevesinde tabaka çapları ve tabakalardaki birimler elde edilmiştir (Örneğin iki tabaka durumunda ortalamanın üstündeki birimler bir tabakaya, ortalamanın altındaki birimler ise diğer tabakaya atılarak homojen tabakalar elde edilmiştir).

Adım 2: Belirlenen tabakadaki birimler yardımı ile tabaka varyansları hesaplanmıştır.

Adım 3: Belirlenen maliyet kısıtı altında oluşturulan modelin çözümleri yapılmış, varyans değerleri ve CPU süreleri saniye olarak elde edilmiştir. Doğrusal olmayan optimizasyon tekniklerinde, modelin çözümlenmesi için bir başlangıç noktasına ihtiyaç duyulmaktadır. Başlangıç noktası, araştırmacının yada uzmanların konuyla ilgili öngörülerini dikkate alınarak belirlenebilir. Bu çalışmada modelin çözümü için gerekli olan başlangıç noktası, örnek çapı için belirlenen alt ve üst sınır arasında ortalama bir değer olarak seçilmiştir.

Adım 4: Adım 1-2-3 1000 defa tekrar edilmiştir.

Adım 5: Sonuçların genellenebilmesi için 1000 tekrardaki varyans ve CPU sürelerinin ortalaması alınarak, tabakalardan seçilecek optimum örnek çapları, varyans ve CPU süreleri saniye olarak elde edilmiştir.

Simülasyon çalışması maliyetlerin farklı değerleri altında yapılmıştır. Simülasyon çalışması iki, üç, dört ve beş tabaka için yapılmış, sonuçlar dört farklı tabaka sayısı için genellenebildiğinden daha fazla tabaka sayısı dikkate alınmamıştır. Sonuçlar Tablo 1-31'de özetlenmiştir. Tablolarda koyu renkle ifade edilen rakamlar mümkün çözümün sağlanmadığını ifade etmektedir. Mümkün çözümün sağlanmaması ile;

1- Modeldeki ilk kısıt yani tabakalardan seçilen örnek çapları toplamının, toplam örnek çapı n

değerine eşit olmaması ($\sum_{h=1}^L n_h \neq n$)

2- Araştırma için ayrılan bütçe kısıtının aşılması

$$(\sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha > c')$$

3- $\sum_{h=1}^L n_h = n$ ve $\sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha \leq c'$ kısıtlarının aynı anda sağlanmaması durumları kastedilmektedir.

Tablo 1. İki Tabaka Durumu $N = 500$, $n = 100$, $c' = 500$, $t_1 = 1$ ve $t_2 = 1$

α	n_1	n_2	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	50,5360	49,4640	1,1722	92,9531	4,37
0,4	50,0070	49,9930	1,1655	95,9688	9,5635
0,5	49,8990	50,1010	1,1550	95,8750	14,1421
0,6	49,6110	50,3890	1,1717	97,9063	20,9126
0,8	50,1080	49,8920	1,1693	96,3906	45,7304
1	49,5870	50,4130	1,1702	96,8281	100
1,2	50,1640	49,8360	1,1639	96,9531	218,6727
1,5	39,5730	39,7700	1,5468	100,4844	499,7455
1,8	21,5240	21,4240	3,1170	102,3438	499,4304
2	15,8030	15,8290	4,3036	105,1719	500,2921

Tablo 2. İki Tabaka Durumu $N = 500$, $n = 100$, $c' = 1000$, $t_1 = 1$ ve $t_2 = 50$

α	n_1	n_2	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	50,0610	49,9390	1,1614	89,8594	111,4968
0,4	49,5180	50,4820	1,1613	96,4531	244,7707
0,5	49,6980	50,3020	1,1612	96,8281	361,6692
0,6	49,7520	50,2480	1,1749	95,8438	534,7994
0,8	59,0030	40,9970	1,2171	108,6406	1001,5
1	82	18	2,1600	110,0313	982
1,2	63,6700	10,8040	3,7567	114,5313	1015,6
1,5	31,1870	6,4550	6,4354	112,2500	994,1658
1,8	18,9660	4,9710	9,3899	99,7813	1096,2
2	14,6070	4,0000	11,3667	111,6875	1013,4

Tablo 3. İki Tabaka Durumu $N = 500$, $n = 100$, $c' = 1000$, $t_1 = 50$ ve $t_2 = 1$

α	n_1	n_2	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	49,8250	50,1750	1,1589	97,4375	111,4478
0,4	49,8430	50,1570	1,1596	97,5063	243,5753
0,5	49,6890	50,3110	1,1506	95,8594	359,5451
0,6	50,1520	49,8480	1,1841	98,0938	534,2101
0,8	41	59	1,2290	91,8594	1001,5
1	18	82	2,1495	100,0938	982
1,2	10,8620	62,4520	3,7328	115,6094	1017,9
1,5	6,4800	31,0070	6,4962	111,7656	997,4285
1,8	4,9830	18,8210	9,4416	108,9531	1097,4
2	4,0000	14,6720	11,1062	113,2813	1015,3

Tablo 4. İki Tabaka Durumu $N = 500$, $n = 100$, $c' = 1500$, $t_1 = 25$ ve $t_2 = 35$

α	n_1	n_2	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	49,9840	50,0160	1,1598	98,3750	131,2048
0,4	49,8050	50,1950	1,7221	96,6094	286,9798
0,5	50,2780	49,7220	1,1524	97,2188	424,0659
0,6	49,9690	50,0310	1,1578	97,1406	627,4226
0,8	49,9660	50,0340	1,1673	99,0313	1372
1	27,3100	23,3600	2,6264	97,5469	1500,3
1,2	15,8650	13,6870	4,6423	102,9844	1497,8
1,5	9,2180	8,0180	8,1469	103,7344	1494,3
1,8	6,3060	5,8290	11,8392	107,7813	1523,7
2	5,1840	4,9390	14,3361	111,9219	1525,6

Tablo 5. İki Tabaka Durumu $N = 750$, $n = 125$, $c' = 3000$, $t_1 = 5$ ve $t_2 = 15$

α	n_1	n_2	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	62,6600	62,3400	0,9688	83,1250	45,7188
0,4	62,7880	62,2120	0,9677	82,8125	104,4673
0,5	62,5950	62,4050	0,9595	82,5469	158,0538
0,6	62,7770	62,2230	0,9718	83,4688	238,7697
0,8	62,6570	62,3430	0,9629	83,3438	546,1315
1	62,6200	62,3800	0,9624	83,6250	1248,8
1,2	62,8810	62,1190	0,9616	84,7500	2847,7
1,5	37,8650	24,6200	2,2659	93,9219	2997,4
1,8	21,1280	14,1920	4,0520	91,2500	2989,9
2	15,6720	10,9160	5,4619	91,6094	3015,4

Tablo 6. İki Tabaka Durumu $N = 1000$, $n = 150$, $c' = 4000$, $t_1 = 10$ ve $t_2 = 15$

α	n_1	n_2	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	75,1610	74,8390	0,8257	85,3438	59,2809
0,4	75	75	0,8262	84,5313	140,5933
0,5	75,1810	74,8190	0,8165	84,8750	216,4539
0,6	74,6790	75,3210	0,8286	72,7813	333,5791
0,8	74,8650	75,1350	0,8233	86,0781	790,8861
1	74,7950	75,2050	0,8209	75,7969	1876,02
1,2	76,0860	63,6130	0,9067	96,7813	3999,03
1,5	32,3500	27,4530	2,2904	91,1406	3997,6
1,8	18,1800	15,7720	4,1586	87,3906	3999,7
2	13,6610	11,9430	5,5781	90,6406	4005,8

Tablo 7. İki Tabaka Durumu $N = 1250$, $n = 200$, $c' = 5000$, $t_1 = 12.5$ ve $t_2 = 5$

α	n_1	n_2	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	99,5480	100,4520	0,6096	87,4375	43,9409
0,4	99,8650	100,1350	0,6094	87,1250	110,3920
0,5	100,6780	99,3220	0,5939	86,9063	175,2532
0,6	100,0140	99,9860	0,6075	87,1563	277,3663
0,8	100,3440	99,6560	0,6117	86,1719	697,5086
1	100,0090	99,9910	0,6116	87,2188	1750,1
1,2	99,6590	100,3410	0,6080	87,3594	4388,1
1,5	38,1650	55,2330	1,4913	96,4688	4999,6
1,8	20,6260	28,6320	2,9234	90,3125	4998,6
2	15,1200	20,6060	4,0480	91,6875	4980,7

Tablo 8. Üç Tabaka Durumu $N = 3000$, $n = 150$, $c' = 3000$, $t_1 = 10$, $t_2 = 7.5$ ve $t_3 = 5$

α	n_1	n_2	n_3	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	55,8490	38,0880	56,0630	46,3735	79,7188	49,0749
0,4	55,9470	38,1850	55,8680	46,1590	79,5313	107,2073
0,5	55,9790	38,0860	55,9350	46,0027	78,8594	158,4993
0,6	55,8680	38,0990	56,0330	46,2395	78,9063	234,3641
0,8	55,9220	38,0940	55,9840	46,2105	81	513,1777
1	56,0600	38,0780	55,8620	46,3420	79,2500	1125,5
1,2	56,0070	38,1250	55,8680	46,2860	79,2031	2469,6
1,5	25,5800	21,0760	33,7460	90,0422	92,5000	2999,6
1,8	14,9320	12,5290	18,9660	157,0905	83,5781	3006,9
2	11,2260	9,7220	14,2250	209,1605	83,1875	2980,9

Tablo 9. Üç Tabaka Durumu $N = 5000$, $n = 250$, $c' = 4500$, $t_1 = 5$, $t_2 = 10$ ve $t_3 = 15$

α	n_1	n_2	n_3	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	93,2740	63,4730	93,2530	27,7417	82,2656	72,4773
0,4	93,2840	63,3710	93,3450	27,8110	82,7813	175,3268
0,5	93,2170	63,5210	93,2620	27,7007	82,3594	272,8329
0,6	93,1750	63,3950	93,4300	27,8450	82,3281	424,7575
0,8	93,1590	63,5240	93,3170	27,7367	82,2500	1030,01
1	93,1820	63,5710	93,2470	27,7526	83,3906	2500,3
1,2	100,7380	51,7430	61,2770	34,3979	107,0156	4499,7
1,5	41,4290	23,0290	26,6260	82,0479	97,6094	4499,3
1,8	22,7460	13,4200	15,2230	144,9829	84,0938	4472,7
2	16,8300	10,1340	11,7900	193,6840	81,3750	4528,3

Tablo 10. Üç Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 500$, $c' = 5000$, $t_1 = 15$, $t_2 = 75$ ve $t_3 = 50$

α	n_1	n_2	n_3	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	186,6190	126,9420	186,4450	13,9025	102,1406	382,5427
0,4	186,6100	126,7870	186,5850	13,9005	102,5781	1046,7
0,5	186,6980	127,0310	186,2950	13,8839	101,1094	1732,7
0,6	187,0180	126,8370	186,1330	13,9213	99,0313	2867,5
0,8	206,8670	55,0120	105,6990	24,4340	127,6250	5000
1	76,6920	23,3480	41,9550	57,0902	111,6719	4999,2
1,2	39,1050	13,1170	22,6580	106,0764	100,2188	4981,9
1,5	19,7190	7,8280	12,0090	197,4143	96,8125	5036,9
1,8	12,1910	5,0000	8,0000	299,1435	101,8125	4822,1
2	9,9570	4,0360	6,5920	368,2604	115,8750	4881,3

Tablo 11. Üç Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 500$, $c' = 2000$, $t_1 = 15$, $t_2 = 1$ ve $t_3 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	186,5310	126,9290	186,5400	13,8919	89,0781	48,1617
0,4	186,6050	126,8020	186,5930	13,9121	89,9531	136,5035
0,5	186,6390	126,8000	186,5610	13,8763	90,5781	229,8431
0,6	186,2270	126,9210	186,8520	13,9012	90,6250	386,5847
0,8	186,4670	126,8110	186,7220	13,9169	90,7031	1096,8
1	107	159,7200	233,2800	16,1399	94,3750	1998
1,2	42,4440	103,1140	144,7870	34,9158	106,5625	1999,6
1,5	19,4630	42,2380	57,5350	80,7036	101,6094	1998,9
1,8	11,9260	23,1990	30,5360	140,9389	90,2344	2057,1
2	9	17,0690	22,1360	186,4502	84,0625	1996,4

Tablo 12. Üç Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 500$, $c' = 2000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 75$ ve $t_3 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	186,9770	126,9020	186,1210	13,9016	88,3438	203,2764
0,4	186,7140	126,9930	186,2930	13,8927	74,8750	536,8748
0,5	186,2210	126,8310	186,9480	13,8897	91,0781	871,9637
0,6	186,5150	126,9370	186,5480	13,9015	91,1719	1417,6
0,8	222,8060	54,9260	222,2680	17,0062	90,2969	1999,7
1	239,8910	20,2590	239,8500	31,0836	96,6563	1999,1
1,2	115,7810	11,3220	116,0580	58,0601	92,2969	1979,5
1,5	50,7310	6,9930	50,7210	111,0427	95,8438	2109,5
1,8	28,3770	5	28,3410	173,6306	86,3438	2182,9
2	21,0290	4	21,0200	219,1072	85,1563	2084,1

Tablo 13. Üç Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 500$, $c' = 2000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$ ve $t_3 = 50$

α	n_1	n_2	n_3	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	186,4920	126,9040	186,6040	13,9059	90,3281	147,7631
0,4	186,3540	126,8010	186,8450	13,9221	89,8906	420,1320
0,5	186,6590	126,8040	186,5370	13,8973	89,6250	707,8157
0,6	186,7340	126,8480	186,4180	13,9175	91,9375	1192,8
0,8	242,9110	165,2470	91,8420	17,3643	100,6719	2000
1	229,0020	154,9970	32,1670	38,2863	97,2031	1992,3
1,2	104,3640	73,5030	17,8450	73,4246	114,6563	2025,8
1,5	46,0440	33,7970	9,9830	141,5752	98,0625	2086
1,8	26,0280	19,7890	6,0700	221,6737	85,3125	1853
2	19,4380	15,0280	5	276,3573	84,8281	1853,7

Tablo 14. Üç Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 500$, $c' = 550$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$ ve $t_3 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	186,6570	126,9600	186,3600	13,9029	101,5469	8,3255
0,4	186,6550	126,7820	186,5790	13,8988	102,4531	23,1339
0,5	186,2860	126,9890	186,7600	13,8790	102,0469	38,5836
0,6	186,1960	126,8870	186,9200	19,8953	101,4688	64,3637
0,8	186,3820	127,0230	186,6150	13,8931	101,5156	179,2967
1	186,7010	126,9830	186,3440	13,8871	101,2656	500
1,2	85,0070	59,9170	85,2400	31,1245	101,5781	549,9351
1,5	35,1960	25,8940	35,2450	75,4666	90,7969	549,8099
1,8	19,6050	14,9500	19,5590	135,7870	92,9219	553,1549
2	14,5990	11,0490	14,6290	181,5751	86,2926	549,2188

Tablo 15. Dört Tabaka Durumu $N = 4000$, $n = 200$, $c' = 5000$, $t_1 = 5$, $t_2 = 7.5$, $t_3 = 10$ ve $t_4 = 12.5$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	64,9220	35,0180	34,9150	65,1450	21,1284	80,6250	75,9639
0,4	65,1770	34,9070	34,9720	64,9440	21,1270	80,3906	165,4544
0,5	64,8050	35,0550	35,0450	65,0950	21,0206	80,4219	244,7068
0,6	64,8250	35,0210	34,8980	65,2560	21,1567	80,2188	362,0544
0,8	64,7780	34,9680	34,8790	65,3750	21,1431	78,1875	795,0738
1	65,0680	34,9330	34,8910	65,1080	21,1520	78,2969	1750,1
1,2	64,7480	35,0570	34,9750	65,2200	21,1194	79,0938	3873,1
1,5	42,3290	21,9000	19,5640	29,3500	39,2490	121,4063	4998,5
1,8	23,2150	12,8980	11,6470	16,7290	69,9304	97,2344	5006,4
2	17,1300	9,9550	8,9940	12,6690	93,3162	94,7813	5025,7

Tablo 16. Dört Tabaka Durumu $N = 8000$, $n = 400$, $c' = 7500$, $t_1 = 15$, $t_2 = 20$, $t_3 = 10$ ve $t_4 = 25$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	129,9550	69,9320	69,9760	130,1370	10,5591	89,3125	176,0596
0,4	130,3110	69,9150	69,8460	129,9280	10,5695	90,3281	444,3891
0,5	129,9670	70,0150	69,9840	130,0340	10,5033	89,5938	707,0921
0,6	130,0330	70,0290	70,0060	129,9320	10,5792	89,4844	1125,8
0,8	129,7960	69,9540	69,9350	130,3150	10,5727	91	2863,1
1	130,2820	69,9070	69,9530	129,8580	10,5429	90,7031	7298,35
1,2	66,3270	32,9870	45,3020	52,5000	22,7255	124,0781	7499,1
1,5	29,2350	15,8800	20,9210	23,8300	50,7213	109,1250	7501,8
1,8	16,9200	9,9460	12,5140	14,0140	86,1810	97,0781	7529,1
2	12,9000	7,9470	9,8800	10,9810	112,1358	84,8594	7749,9

Tablo 17. Dört Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 2000$, $c' = 10000$, $t_1 = 75$, $t_2 = 80$, $t_3 = 65$ ve $t_4 = 90$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	729,6830	267,1610	266,8520	736,2820	1,8019	100,4688	1060,6
0,4	730,9580	266,3950	266,2990	736,3470	1,8004	103,0938	3664,5
0,5	730,9740	267,8410	266,0630	735,1490	1,7980	71,4688	6837,5
0,6	446,2670	205,4630	235,7800	427,0220	2,9008	110,0625	10000
0,8	104,6610	50,5290	56,8550	94,0590	14,1526	119,8281	10000
1	42,2540	22,0260	24,4390	38,6600	34,8281	108,4063	9999,1
1,2	23,0860	12,8330	13,9980	21,2120	62,8693	112,8750	10013
1,5	12,5360	7,2910	8,0020	11,7470	113,3536	76,5469	9998,7
1,8	8,0770	5,0000	5,8820	7,9880	168,2109	110,2031	10039
2	6,9960	4,0220	4,9930	6,0460	205,1584	115,2340	9875,2

Tablo 18. Dört Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 2000$, $c' = 8000$, $t_1 = 75$, $t_2 = 1$, $t_3 = 1$ ve $t_4 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	730,9580	266,3950	266,2990	736,3480	1,8004	93,0781	290,2956
0,4	733,4450	266,9660	266,1480	733,4410	1,8010	93,7500	1082,7
0,5	731,4930	267,0650	266,7760	734,6660	1,7995	91,2656	2088,2
0,6	732,2990	266,2620	267,1280	734,3110	1,8020	93,7344	4034,8
0,8	318	464,7140	464,8480	752,4380	2,1969	112,1719	8005,8
1	85,9730	440,9640	441,3680	669,7060	6,3258	112,6094	8000
1,2	39,8790	161,2090	161,0580	283,2500	14,7694	149,6563	8017,8
1,5	18,3330	63,1250	63,2350	103,6760	34,0491	143,6406	7947,3
1,8	11	33,2140	33,2320	51,6990	59,7541	119,7344	7927,5
2	8,9500	23,9350	23,9200	36,1480	79,5019	104,9688	8459,4

Tablo 19. Dört Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 2000$, $c' = 8000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 80$, $t_3 = 1$ ve $t_4 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	734,3160	266,6700	266,3120	732,7020	1,8040	94,6875	255,0424
0,4	734,5230	266,1310	265,6360	733,7100	1,8044	93,2344	784,0069
0,5	735,0850	265,4700	266,2340	733,2110	1,7948	93,5625	1373,9
0,6	734,7510	266,9310	267,1540	731,1640	1,7984	94,0469	2418,5
0,8	732,9020	266,7080	265,9300	734,4600	1,8024	93,5313	7460,2
1	794,9380	76	328,5650	800,4970	2,8934	104,3438	8004
1,2	390,3410	30,1500	221,4000	389,4510	7,0655	154,8438	7990,2
1,5	133,3440	14,0010	80,9150	133,0030	18,0806	152,7969	7992,6
1,8	63,2290	8,3480	40,5130	62,9770	34,0882	133,4375	7906,2
2	42,9820	6,9340	28,4330	43,0580	47,1272	111,6563	8356,3

Tablo 20. Dört Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 2000$, $c' = 8000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$, $t_3 = 65$ ve $t_4 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	733,9470	266,6630	266,5090	732,8810	1,8073	87,4531	209,1746
0,4	734,7960	266,1820	265,5570	733,4650	1,8067	93,0781	643,4906
0,5	733,2500	265,8700	265,9710	734,9090	1,7994	92,9375	1130,55
0,6	735,2470	266,2420	266,4160	732,0950	1,8033	92,7344	1987,9
0,8	734,4080	266,6640	266,0880	732,8400	1,8034	94,1719	6140,8
1	789,9140	326,8070	94	789,2790	2,5629	105,1875	8016
1,2	408,3670	232,2160	34,7950	407,8160	6,3353	157,6094	8006,2
1,5	137,0010	83,3690	15,8570	136,7210	16,8009	156,1406	8067,8
1,8	65,2900	41,3000	9,0170	64,2910	32,3097	133,9063	7809,7
2	43,7630	28,8490	7	43,6560	45,1214	114,4063	7838,3

Tablo 21. Dört Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 2000$, $c' = 8000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$, $t_3 = 1$ ve $t_4 = 90$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	733,3190	266,1890	266,0370	734,4550	1,8058	94,1406	346,7008
0,4	733,5280	266,6820	266,7270	733,0630	1,8099	93,8281	1292,5
0,5	736,0120	266,9640	265,7400	731,2840	1,7942	95,2813	2493,6
0,6	736,8490	265,8070	265,2420	732,1020	1,8086	90,2500	4819,1
0,8	759,2940	494,3640	494,3420	252	2,5401	113,8594	7992,6
1	633,3890	402,1610	402,3110	72,9160	7,4108	110,3125	8000,3
1,2	268,6760	152,7710	152,6600	34,7820	16,7067	149,8594	8023,4
1,5	100,3370	60,8700	60,8050	16,5960	37,4735	139,2969	8038,9
1,8	50,5220	32,3810	32,4450	10	64,0592	117,4219	7891,4
2	35,4930	23,4530	23,4610	8	84,5316	104,9375	8120,2

Tablo 22. Dört Tabaka Durumu $N = 10000$, $n = 2000$, $c' = 1000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$, $t_3 = 1$ ve $t_4 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	733,8060	266,0760	266,5110	733,5850	1,8031	102,4844	13,5948
0,4	731,7840	266,5420	266,5630	735,1060	1,8038	101,9844	46,6798
0,5	731,4390	266,3930	267,3550	734,8250	1,8010	101,1094	86,8253
0,6	729,6830	267,1610	266,8520	736,2820	1,8019	101,7500	161,8738
0,8	732,2990	266,2620	267,1280	734,3090	1,8020	102,3125	566,4926
1	326,2420	174,9420	174,9820	323,8370	3,9604	110,8506	1000
1,2	125,8850	71,6550	71,7770	126,0640	10,8408	129,9375	999
1,5	48,6320	29,6350	29,5750	48,5860	28,2296	130	999,9700
1,8	25,6830	16,4710	16,5200	25,6880	52,9235	88,5469	1000,1
2	18,7340	12,1610	12,1940	18,6870	72,4894	77,9688	996,7503

Tablo 23. Beş Tabaka Durumu $N = 4000$, $n = 200$, $c' = 8000$, $t_1 = 16$, $t_2 = 8$, $t_3 = 15$, $t_4 = 4$ ve $t_5 = 12$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	51,0800	15,4220	35,5630	47,0860	50,8490	32,4838	98,6719	114,5759
0,4	51,1330	15,5130	35,5020	46,8080	51,0440	32,5532	96,8438	240,1818
0,5	51,0030	15,5200	35,4730	46,9660	51,0380	32,4722	95,0156	348,2631
0,6	50,7970	15,5460	35,5830	47,1270	50,9470	32,5062	94,5000	505,5525
0,8	51,1840	15,5460	35,5120	46,7690	50,9890	32,6053	94,8590	1070,86
1	50,8290	15,4820	35,6600	47,0190	51,0100	32,4974	94,5000	2272,21
1,2	51,0090	15,5420	35,7360	46,9490	50,7640	32,5427	94,7344	4844,72
1,5	28,9260	14,7120	22,1830	47,0800	32,2570	48,0461	151,1563	7998,39
1,8	16,5080	8,9890	13,0020	25,4070	18,1760	86,5527	117,0625	7995,08
2	12,4220	7,0210	9,9890	18,6890	13,6620	115,3052	101,6094	7996,87

Tablo 24. Beş Tabaka Durumu $N = 8000$, $n = 600$, $c' = 18000$, $t_1 = 10$, $t_2 = 5$, $t_3 = 20$, $t_4 = 7.5$ ve $t_5 = 15$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul. Bütçe
0,2	154,1360	46,5000	106,8630	139,6450	152,8560	10,5253	136,7188	150,2302
0,4	153,5100	46,5330	106,9510	139,8820	153,1240	10,5004	135,9688	394,1071
0,5	153,4850	46,4830	106,8380	139,6830	153,5110	10,4955	140,4063	639,1932
0,6	153,5980	46,3310	106,7630	139,7610	153,5470	10,5024	138,3125	1037,21
0,8	153,0920	46,5730	106,9220	139,8160	153,5970	10,4972	135,9844	2739,90
1	153,3310	46,5700	106,8450	139,6390	153,6150	10,5166	137,2813	7254,57
1,2	156,8320	61,8240	87,4820	158,0200	135,8420	10,7360	190,1719	17998,5
1,5	58,4860	29,8400	33,1420	61,3830	49,8880	29,8732	172,1094	17996,1
1,8	29,9830	16,4310	18,0670	31,3680	26,0290	57,9640	129,0938	17984,6
2	21,5080	12,1610	13,3140	22,3290	18,7850	80,8449	116,1406	17943,1

Tablo 25. Beş Tabaka Durumu $N = 12000$, $n = 3000$, $c' = 25000$, $t_1 = 40$, $t_2 = 50$, $t_3 = 30$,
 $t_4 = 45$ ve $t_5 = 60$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul.Bütçe
0,2	802,4740	237,8370	458,0980	700,8240	800,7540	1,6362	132,5781	799,2457
0,4	799,3910	238,0600	458,7630	701,2130	802,6050	1,6374	131,0625	2863,8
0,5	799,5520	238,0970	460,4520	701,9960	799,8810	1,6339	131,7188	5435,5
0,6	798,3360	237,7940	459,7900	702,3600	801,7030	1,6366	132,5625	10337
0,8	505,4980	119,9420	404,8550	435,3870	411,7380	3,0669	184,5469	25002
1	150,5730	40,9310	121,1050	131,3670	123,0760	11,6829	142,5469	24999
1,2	66,5880	20,3390	54,4390	58,4370	55,3340	26,7940	160,9216	24999
1,5	29,2660	10,1640	24,4630	26,0180	24,8050	60,5490	140,0781	24967
1,8	16,8570	6,8200	14,3020	15,0540	14,5710	103,5917	111,0625	25033
2	12,8550	5,0580	10,9990	11,7030	11,0190	135,4833	99,5938	24967

Tablo 26. Beş Tabaka Durumu $N = 12000$, $n = 3000$, $c' = 20000$, $t_1 = 40$, $t_2 = 1$, $t_3 = 1$, $t_4 = 1$ ve
 $t_5 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul.Bütçe
0,2	804,3730	237,6020	458,8380	701,0330	798,1540	1,6368	118,1094	166,3652
0,4	803,1290	237,1700	458,5760	701,6080	799,5170	1,6373	119,4531	629,4920
0,5	799,7370	237,9840	459,0290	702,7100	800,5400	1,6362	119,7813	1222,83
0,6	801,5740	237,6820	458,0160	701,4630	801,2650	1,6367	120,0625	2382,55
0,8	801,5320	238,2760	458,9450	699,9500	801,2970	1,6378	118,4219	9031,43
1	435,8980	458,1320	547,0640	736,4090	822,4970	1,9130	111,4375	20000
1,2	124,2440	224,6120	475,7090	615,1980	666,3410	4,8932	175,2031	20001,3
1,5	45,3330	76,3680	148,2290	185,3750	198,3010	15,6142	188,0938	19997,4
1,8	23,1670	37,0820	66,9970	81,8030	86,7390	32,9164	158,8594	19908,9
2	16,8590	25,7830	44,8550	54,0380	57,0700	47,7560	134,7500	20222,8

Tablo 27. Beş Tabaka Durumu $N = 12000$, $n = 3000$, $c' = 20000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 50$, $t_3 = 1$, $t_4 = 1$ ve $t_5 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul.Bütçe
0,2	802,3910	237,9440	458,6230	700,2310	800,8110	1,6366	121,0156	164,1017
0,4	811,2830	237,6450	456,5170	697,8410	796,7140	1,6425	118,7813	500,3622
0,5	803,0120	238,0120	459,2530	700,4850	799,2380	1,6362	120,5781	875,887
0,6	801,3360	237,5270	459,1040	700,7820	801,2510	1,6372	122,8906	1532,68
0,8	801,7120	237,8420	458,9440	700,3260	801,1760	1,6383	118,7813	4725,54
1	800,1830	237,9560	459,5050	704,4500	797,9060	1,6423	118,9219	14659,8
1,2	814,0710	76	566,8990	730,3710	812,6590	1,8779	130,1875	19994,6
1,5	262,5470	21,1570	196,45	245,7060	263,0980	7,3748	200,3438	19992,3
1,8	107,5760	11,2400	83,1810	101,4230	107,5870	17,7049	162,9844	19916,5
2	68,4990	8,2220	53,7960	64,8340	68,4100	27,3159	145,6406	19849,5

Tablo 28. Beş Tabaka Durumu $N = 12000$, $n = 3000$, $c' = 20000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$, $t_3 = 30$, $t_4 = 1$ ve $t_5 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul.Bütçe
0,2	803,0390	237,9740	458,7200	701,7390	798,5280	1,6375	120,7659	116,5076
0,4	798,3360	237,7940	459,7900	702,3600	801,7200	1,6366	119,0469	400,1278
0,5	799,9430	237,6850	458,5220	701,8540	801,9960	1,6316	118,5781	740,9061
0,6	800,2290	237,8200	459,5220	701,7490	800,6800	1,6353	117,0625	1375,23
0,8	800,8590	238,2310	458,4350	702,0570	800,4180	1,6355	120,9063	4727,3
1	804,4510	237,9730	458,0730	700,3540	799,1490	1,6371	118,4688	16284,1
1,2	829,3260	282,2260	126,1670	748,0710	828,2130	2,7875	158,1094	19998
1,5	231,9820	89,3520	44,4760	216,9730	231,7130	10,3031	183,9688	19999,4
1,8	97,9200	41,7020	22,3250	92,0170	97,9580	23,4706	159,7656	19955,5
2	63,1060	28,5170	15,9980	59,6930	63,1950	35,1136	143,4375	20030,5

Tablo 29. Beş Tabaka Durumu $N = 12000$, $n = 3000$, $c' = 20000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$, $t_3 = 1$, $t_4 = 45$ ve $t_5 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul.Bütçe
0,2	800,2900	238,0970	459,0910	700,6730	801,8490	1,6364	122,3438	180,8574
0,4	805,0900	237,9340	457,2070	699,8840	799,8850	1,6409	120,7969	667,8743
0,5	795,5690	238,1390	460,7530	702,9230	802,6160	1,6329	118,5000	1286,50
0,6	802,4980	237,7020	458,3590	699,3720	802,0690	1,6394	116,9844	2467,78
0,8	804,7180	238,2890	458,0750	700,7040	798,2140	1,6389	120,6094	9139,44
1	836,8910	399,6710	538,0590	386	839,3790	1,8904	111,9063	19984
1,2	674,4630	226,9420	479,0490	110,2630	675,8100	4,7345	174,0313	19996,5
1,5	201,3900	77,1840	150,0430	40,9290	200,6130	15,1021	209,7031	19998,4
1,8	88,1270	37,4300	67,7470	21,0680	87,7300	31,8835	161,2188	19827,9
2	57,7570	26,0740	45,2900	15,1060	57,7230	46,1880	137,7969	19667,4

Tablo 30. Beş Tabaka Durumu $N = 12000$, $n = 3000$, $c' = 20000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$, $t_3 = 1$, $t_4 = 1$ ve $t_5 = 60$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul.Bütçe
0,2	801,1160	237,9580	457,9500	700,4690	802,5070	1,6389	124,3594	242,4901
0,4	801,5010	237,8730	459,4280	700,8340	800,3640	1,6377	120,8125	918,6835
0,5	801,1000	238,0970	458,1730	702,6940	799,9360	1,6352	122,1875	1788,63
0,6	804,3730	237,6060	458,8380	701,0330	798,1500	1,6368	139,7813	3479,28
0,8	803,1290	237,1750	458,5760	701,6080	799,5120	1,6373	126,7344	13215,2
1	838,706	515,7900	593,5430	763,9610	288	2,3676	113,3594	19992
1,2	600,5560	202,3450	430,6740	553,7480	93,1860	6,3148	172,2969	19999,2
1,5	185,4840	71,3990	138,5640	172,7560	36,0050	18,6427	190,5313	19993,8
1,8	82,8230	35,2720	63,8400	77,8240	19,0480	37,9045	163,3906	19830,6
2	54,9360	24,8050	43,1100	51,9550	14	53,7828	139,7031	19951

Tablo 31. Beş Tabaka Durumu $N = 12000$, $n = 3000$, $c' = 10000$, $t_1 = 1$, $t_2 = 1$, $t_3 = 1$, $t_4 = 1$ ve $t_5 = 1$

α	n_1	n_2	n_3	n_4	n_5	$V(\bar{x})$	cpu	Kul.Bütçe
0,2	801,5010	237,8610	459,4280	700,8340	800,3640	1,6377	131,6563	17,7190
0,4	801,4750	237,8600	458,1820	699,2720	803,1790	1,6393	131,5156	63,2830
0,5	802,1250	237,9650	458,2470	702,0720	799,5770	1,6358	132,3750	119,9281
0,6	801,2420	237,8470	458,6550	701,6660	800,6120	1,6372	132,5938	227,6496
0,8	801,0610	238,0080	458,4530	702,4570	800,0170	1,6362	132,2188	824,0974
1	800,0780	237,7700	459,7510	702,5150	799,9050	1,6368	131,2031	3000
1,2	711,5900	222,9270	495,8220	641,3680	710,0050	1,8195	187,2500	9995,1
1,5	192,6820	73,3810	142,7350	177,0750	190,7250	8,3048	169,9531	9998,8
1,8	800,2560	34,1920	61,8680	75,4000	80,0950	20,3579	141,7344	9998,5
2	51,8850	23,3880	40,7330	49,0580	51,9010	31,6008	123,6406	9998,6

Simülasyon çalışmasından elde edilen sonuçlardan görüldüğü gibi $\alpha > 0$ olmak üzere Tablo 1-7'de iki tabaka olması durumu için yapılan genellemeler diğer Tablolar için de geçerlidir. α değeri büyüdükçe elde edilen mümkün çözümlerin sayısı azalmaktadır. Araştırma için ayrılan bütçe çok fazla değilken, α 'nın büyük durumları çözüm vermemektedir. α büyük iken mümkün çözüm elde etmek için maliyet kısıtının sağ taraf sabiti yani araştırma için ayrılan bütçe artırılmalıdır. Bununla birlikte, maliyet kısıtının sağ taraf sabitinin artırılması gerçek hayattaki uygulamalarda her zaman olanaklı değildir. Bazen araştırma için ayrılan bütçe fazla olsa bile, tabakalara seyahat maliyetleri çok küçük değil iken yine mümkün çözümler elde edilememektedir. α büyüdükçe çoğunlukla, tabakalardan seçilen örnek çapları toplamının, toplam örnek çapına eşit olması kısıtı ($\sum_{h=1}^L n_h = n$) yada bütçe kısıtı sağlanmamaktadır. $\alpha > 1$ olduğu durumlarda mümkün çözümler elde edebilmek için; tabakalara seyahat maliyetlerinin düşük, araştırma için ayrılan bütçelerin olabildiğince yüksek tutulması gerekmektedir. Bu ise, gerçek uygulamalarda çok nadiren olabilecek bir durumdur. Bu sebeple çalışmada, tabakalara seyahat maliyetlerinin ve araştırma için ayrılan bütçenin makul olduğu durumlar göz önüne alınmaya çalışılmıştır. Örneğin,

$\alpha > 1$ olduğu durumda mümkün çözümler elde edebilmek için Tablo 24'de, tabakalara seyahat maliyetleri t_h 'lar küçük iken araştırma için ayrılan bütçe $c' = 18000$ YTL. alınmıştır. Bu ise, $N = 8000$ birimlik bir yığından, $n = 600$ tane örnek seçmek için ayrılmış uç bir bütçedir. $\alpha = 1.5$, 1.8 ve 2 durumlarında da mümkün çözümler elde edilebilmesi için, tabakalara seyahat maliyetlerinin daha da küçük olması gerekir. Tablo 24'deki gibi, $\alpha = 1.5$, 1.8 ve 2 durumlarında maliyet kısıtlarının sağlandığı, $\sum_{h=1}^L n_h = n = 600$ kısıtının sağlanmadığı pek çok örnek vardır. Araştırmacı, maliyet kısıtının el verdiği ölçüde tabakalardan örneğini seçip araştırmasına devam etmek isteyebilir. Bu gibi bir durumda da, $\sum_{h=1}^L n_h < n$ olduğundan, beklenildiği gibi örnek çapı küçüldüğünden $V(\bar{x})$ değerinde artış olacak dolayısıyla bu durum duyarlılığın azalmasına neden olacaktır. Tablo 11, 12 ve 13'de görüldüğü gibi karşılaşılan bir başka durum ise, mümkün çözümü sağlayan α değerleri için, α değeri arttıkça kullanılan bütçenin artmasının yanında $V(\bar{x})$ değerinde de gözle görülür bir artışın söz konusu olmasıdır. Örneğin, Tablo 12'de $\alpha = 0.8$ iken $V(\bar{x}) = 17.0062$ değeri, $\alpha = 1$ iken 31.0836 olarak elde edilmiştir. Tablolardan görüldüğü

gibi mümkün çözümleri sağlayan α değerleri içinde en etkin olanı $\alpha = 0.5$ 'dir. $\alpha = 0.5$ iken, tabakalara seyahat maliyeti ne olursa olsun, mümkün çözümler içinde örnek ortalaması istatistiğinin varyansı minimum olarak elde edilir. Ayrıca, mümkün çözümü veren α değerleri büyüdükçe araştırma için ayrılan bütçenin kullanılan kısmı da artmaktadır.

4. SONUÇ

Tabakalı tesadüfi örneklemede, sabit bir bütçe ile alan çalışması yapmak gerektiğinde kullanılan maliyet fonksiyonu

$$c = c_0 + \sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha \quad \text{yada} \quad c = c_0 + \sum_{h=1}^L c_h n_h^\alpha$$

$\alpha > 0$ biçiminde doğrusal olmayan yapıda olduğunda α 'nın farklı değerleri için simülasyon deneyi yapılmıştır. Elde edilen simülasyon deneyi sonuçlarından, örnek ortalaması istatistiğinin varyansını minimum yapan α değerinin 0.5 olduğu görülmüştür.

$$c = c_0 + \sum_{h=1}^L t_h n_h^\alpha \quad \text{yapısında doğrusal olmayan}$$

maliyet fonksiyonu kullanılıyor iken $\alpha = 0.5$ değeri, örnek ortalaması istatistiğinin duyarlılığını arttıracak biçimde en iyi paylaşımı yapmaktadır. Bununla birlikte, α büyüdükçe araştırma için ayrılan bütçenin kullanılan kısmı arttığından, maliyeti küçük tutmak araştırmacı için daha fazla önem taşıyor ise, duyarlılıktan fedakarlık ederek α 'nın 0.5'den küçük olduğu durumlar da kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Bal, H. (1995). *Optimizasyon Teknikleri*. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bosch, V. ve Wildner, R. (2003). Optimum allocation of stratified random samples designed for multiple mean estimates and multiple observed variables. *Communications in Statistics*, Vol. 32, No. 10, 1897-1909.
- Brethauer, K.M., Ross, A. ve Shetty, B. (1999). Nonlinear integer programming for optimal allocation in stratified sampling. *European Journal of Operational Research* 116, 667-680.
- Brethauer, K.M. ve Shetty, B. (1995). The nonlinear resource allocation problem. *Operations Research* 43(4), 670-683.

- Chernyak, A. (2001). Optimal allocation in stratified and double random sampling with a nonlinear cost function. *Journal of Mathematical Sciences* 103(4), 525-528.
- Clark, R.G. ve Steel, D.G. (2000). Optimum allocation of sample to strata and stages with simple additional constraints. *The Statistician* 49, Part 2, 197-207.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. 3rd Ed., John Wiley and Sons Inc., New York.
- Diaz-Garcia, J.A. ve Garay-Tapia, M.M. (2005). Optimum allocation in stratified surveys. I-05-14(PE), 1-16.
- Diaz-Garcia, J.A. (2006). Optimum allocation in multivariate stratified sampling: Multi-objective programming. I-06-07(PE), 1-22.
- Hamdy, A.T. (1982). *Yöneylem Araştırması*. 6. Basım, Baray, Ş. A. ve Esnaf, Ş., Literatür Yayıncılık, İstanbul.
- Hansen, M.H., Hurwitz, W.N. ve Madow, W.G. (1953). *Sample Survey Methods and Theory*. Wiley, New York, Vol. I.
- Judez, L., Chaya, C., Miguel, J.M. ve Bru, R. (2006). Stratification and sample size of data sources for agricultural mathematical programming models. *Mathematical and Computer Modelling* 43, 530-535.
- Khan, M.G.M. ve Ahsan, M.J. (2003). A note on optimum allocation in multivariate stratified sampling. *S. Pac. J. Nat. Sci* 21, 91-95.
- Khan, M.G.M., Khan, E.A. and Ahsan, M.J. (2003). An optimal multivariate stratified sampling design using dynamic programming. *Australian & New Zeland Journal of Statistics* 45(1), 107-113.
- Rao, S.S. (1991). *Optimization: Theory and Applications*. Wiley Eastern, New Delhi.
- Semiz, M. (2004). Determination of compromise integer strata sample sizes using goal programming. *Hacettepe Journal of Mathematics and Statistics* 33, 91-96.
- Valliant, R. ve Gentle, J.E. (1997). An application of mathematical programming to

sample allocation. *Computational Statistics & Data Analysis* 25, 337-360.

Yamane, T. (1967). *Elementary Sampling Theory*. Prentice Hall, USA, 64-148.

Sinem Tuğba ŞAHİN, 1980 yılında Ankara'da doğdu. 2001 yılında Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümünde lisans öğrenimini tamamladı. Yüksek lisans derecesini

Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü'nden 2004 yılında aldı. Halen Gazi Üniversitesi İstatistik Bölümü'nde doktora çalışmasına devam etmektedir.